

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1189

מסכת חגיגה כ"ה - יבמות ה' • עדויות ד', א' - ד', ה'

בס"ד, ג' אדר ב' תשפ"ב

השבוע בגליון

- ◆ הגבהת שולחן לחם הפנים לעיני העולים לרגל
- ◆ הלכות הסעודה ודמיון להלכות המזבח
- ◆ כיסוי הסכין בעת ברכת המזון

◆ סדר נשים ומסכת יבמות

- ◆ מבוא למסכת יבמות
- ◆ חמשת הנושאים העיקריים של מסכת יבמות
- ◆ שורש המילה "יבם"

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

אשת חיל

"דומני", שח בפני מגיד שיעור נכבד, "כי לרגל האירועים החגיגיים שנערכו עם סיום סדר מועד והתחלת לימוד סדר נשים, יש להגיש באופן בולט את חלקן של 'נשות הדף היומי'. יש לזכור, הוסיף והרצה בלהט, "כי במקרים רבים, הרעייה מדרבנת את בעלה, ממריצה אותו ושולחת אותו לבית המדרש, לעיתים בשעות בלתי נוחות בעליל עבורה, ובלבד שיקבע עיתים לתורה".

הוא צודק.

לשם כך, לכבודן של 'נשות הדף היומי', קיבצנו השבוע לטור זה סיפורים מופלאים על נשים שהתמסרו בכל מאודן עבור לימוד התורה הקדושה.

על גדלותו בתורה של הגאון רבי אריה לייב זצ"ל, שחי לפני כמאתים שנה, אין צורך להרחיב. ספריו "שגאת אריה", "טורי אבן" ו"גבורות ארי", נפוצים בכל בתי המדרשות שברחבי תבל וחידושי תורתו נישאים בפייה של לומדי התורה די בכל אתר ואתר. עניות הנוראה אף היא מן המפורסמות, וידוע כי פעמים לא היה תחת ידו גליון נייר כדי לכתוב עליו את חידושי תורתו.

מסופר כי בביתו לא היו צלחות אכילה, משום שלא היה לו ממון לרכוש כאלו. בשולחן ביתו, קרש גס וארוך, היו שקעים עמוקים אשר בתוכם היו מניחים את האוכל, ובני הבית אכלו מן השקעים עם כפות מעץ.

דף כו/ב מלמד שמגביהין אותו ומראין

הגבהת שולחן לחם הפנים לעיני העולים לרגל

בגמרתנו אנו למדים על אחד הניסים הגדולים שאירעו בבית המקדש: לחם הפנים שהונח למשך שבוע ימים על שולחן הזהב שבהיכל בית המקדש, נותר כל השבוע חם ומהביל כברגע הוצאתו מן התנור. עולי הרגלים זכו לחזות בנס זה במו עיניהם, כי בכל רגל היו הכהנים מגביהים את שולחן לחם הפנים ומראים לעיני כל העם את הלחם שנותר חם וטרי.

בטרם נברר כיצד בדיוק היו העם מצליחים לחזות בכך, נציין כי נחלקו הראשונים אם אכן הלחם נותר "חם" פשוטו כמשמעו. בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה סילוקו) נוקטים, כי הלחם היה רך, טרי. ואילו הריטב"א (יומא כא/א) מפרש, "שהיה חם הרבה מאד, עד שהיה נראה הבל יוצא ממנו". את פירושו הוא מוכיח מן האמור בגמרתנו שהראו להמוני העם את הנס הגדול, ואם הלחם רק היה רך, כיצד היו מצליחים לראות זאת? אין זאת אלא שהלחם היה חם ומהביל וחזו בהבלו הרב.

הוכחתו של הריטב"א מובילה אותנו לשאלה מתבקשת, שנשאל גם הרדב"ז (שו"ת חלק ו' סימן ב' אלפים קע"ח) על ידי אחד מידידיו. הן שולחן לחם הפנים היה בתוך ההיכל. ישראלים אינם רשאים להתקרב אפילו לפתח ההיכל (ראה משנה כלים פרק א' משנה ט). כיצד, איפוא, יכולים היו להבחין מרחוק אם הלחם חם וטרי או צונן ויבש? שאלה זו עולה לאור ההבנה המקובלת בפירוש הגמרא, כי הנאמר "שמגביהים אותו", היינו: שהכהנים הסתפקו בהגבהת השולחן, אך לא טלטלוהו מחוץ להיכל, וכך פירשו רש"י (יומא כא/ב ד"ה מגביהין אותו) והריטב"א (שם).

עם זאת, השיטה מקובצת (מנחות כז/ב אות ו) מביא חידוש מפתיע, כי באותה שעה היה מותר לכל ישראל להכנס עד ההיכל, וכך יכלו לחזות בפלא הגדול, כי הכהנים קירבו את השולחן עד פתח ההיכל. הן הריטב"א והן השיטה מקובצת מודים, כי השולחן לא הוצא ממקומו בהיכל, שהרי הלכה היא לגבי לחם הפנים שיהיה (שמות כה/ל) "לחם פנים לפני תמיד" (רדב"ז שם, וע"ה העתיד הל' משכב ומושב קכ"א).

ברם, יש שהביאו גירסה ברש"י (יומא שם), לפיה: "מגביהין אותו ומוציאין אותו לחוץ (משנה למלך הלכות משכב ומושב פרק י"א הלכה י"א, והביאו כן בדפוס עוז והדר ברש"י) וכן מפורש בתלמוד ירושלמי במסכתנו, כי היו מגביהין השולחן ומוציאים אותו לחוץ.

לפי שיטה זו אכן מובן כיצד ראו הכל את הנס, אך היא מעוררת תמיהה, האם מותר לעשות כדבר הזה? הרי ציוותה תורה, כאמור, שיהיה "לחם פנים לפני תמיד"! החזון איש זצ"ל (או"ח סוף

צעילוי נשמת

הר"ר **שמואל יצחק הלוי גרוס** ז"ל
ב"ר שלום ז"ל
נלב"ע ה' באדר ב' תשס"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידו
ר' שלום יקותיאל יהודה גרוס שיחי

צעילוי נשמת

הר"ר **שמואל זיינביל פרושינובסקי** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל נלב"ע ח' באדר תשמ"ב
וזוגתו מרת **חיה ציפורה** ע"ה
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ל' באדר א' תשכ"ה
תנצב"ה
הונצחו ע"י משפ' פרי - ניו ג'רסי
ומשפ' רשף - גבעתיים

צעילוי נשמת

הר"ר **בנימין בן דוד** ז"ל
ב"ר יעקב ובת שבע ז"ל
נלב"ע ב' באדר תש"א
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר **אברהם נח ליפסקר** ז"ל ב"ר יצחק מאיר יהודה הלוי ז"ל נלב"ע ו' באדר תשנ"ח

א"מ מרת **שרה ליפסקר** ע"ה ב"ר חיים יוסף זלובסקי ז"ל נלב"ע כ"א בשבט תשנ"ט

תנצב"ה

נר ה'
נשמת
אדם

סימן קכ"ט) כותב, כי יתכן שלפי שיטה זו, חידשה תורה באופן מיוחד, שברגלים מותר להוציא את השולחן עם לחם הפנים, כדי להראותו לעם ישראל!

אפשרות מעניינת מעלה הרדב"ז (שם), כי לא הראו את שולחן לחם הפנים בכל יום מימי הרגל, אלא פעם אחת בלבד - ביום שבת קודש. היה זה בעת החלפת הלחמים. בשעה שהגיע זמן הוצאת הלחם הישן כדי להניח לחם חדש במקומו, היו נוטלים את השולחן עם הלחם וקירבוהו אל פתח ההיכל כדי להראות לכלל כי זה הוא הלחם הישן המוסר כעת מעם השולחן והיה מונח עליו שבוע ימים ועדיין חם וטרי הוא [ועי"ש שמפרש כי גם לגיוסת רש"י הכוונה שהוציאוהו סמוך לפתח ההיכל] והוציאוהו אל העם כדי להראותם את הנס. הרדב"ז מוסיף, כי בחג השבועות, החל יום אחד בלבד, יתכן שלא הראוהו לעולי הרגלים, אלא אם כן חל בשבת, או אפשר שהמתינו ההמונים עד השבת הקרובה, ואז הראוהו את השולחן.

דף כז/א שלחנו של אדם מכפר עליו

הלכות הסעודה ודמיון להלכות המזבח

גמרתנו, כמו גם גמרות נוספות, קושרת קשר אמיץ בין המזבח שהוצב בבית המקדש לבין שולחנו של אדם: "רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרויהו, בזמן שביית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם, עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו". הגמרא (ברכות נה/א) מוסיפה, כי רב יהודה אמר ש"שלשה דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם... והמאריך על שלחנו". הגמרא מסבירה, כי על ידי הארכת זמן הסעודה נוצרת אפשרות שיבוא עני ויוזמן לסעוד את לבו, והמזבח מכפר על עוונותיו של אדם, ש"כל זמן שביית המקדש קיים, מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו". אכן, מקורן של כמה מהלכות הסעודה נעוץ בדמיון שבין שולחן הסעודה לבין המזבח.

הנחת מלח על השולחן: כתב הרמ"א (שולחן ערוך או"ח סימן קס"ז סעיף ה'), כי יש להניח מלח על שולחן הסעודה, "כי השולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן, ונאמר על כל קרבןך תקריב מלח".

כיסוי הסכין בעת ברכת המזון: מסיבה זו מבואר בשולחן ערוך, כי יש לכסות את הסכין בעת ברכת המזון (שולחן ערוך או"ח סימן ק"פ סעיף ה'), ואחד הטעמים לכך הוא, מאחר שהשולחן דומה למזבח וכפי שאין לבנות את המזבח בכלי ברזל, כנאמר (דברים כז/ה) "לא תניף עליהם ברזל", משום שהמזבח מאריך את ימיו של האדם והברזל מקצר את ימיו של האדם, כך אין להשאיר את הסכין על השולחן הדומה למזבח. המגן אברהם (ס"ה ה') כותב, כי בשבת ובימים טובים אין מקפידים על מנהג זה, כמבואר בשולחן ערוך (שם) משום שבימים אלה שבהם אין בונים את המזבח, השולחן אינו רומז למזבח ואין כל עילה להסיר את הסכין מעליו.

האחרונים תמהים, כי אם בשבת אין להסיר את הסכין משום שבשבת אין בונים את המזבח, גם אין להסיר את הסכין בלילה משום שבלילה אין בונים את בית המקדש (רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק י"א הלכה ב'), ובכללו את המזבח? (ראה ערוך לנר סוכה מא; רביד הזהב על התורה סוף יתרו, הר צבי והגהותיו שם, ועוד). זאת, ועוד: מקשה בעל תורה תמימה (יתרו סי' קל"ב) מדוע שאור ודבש מותר להעלות על השולחן אחר שאסור להעלותם על המזבח (ויקרא ב'יא)?

הסרת הסכין כתזכורת: ובכן, הלבוש כותב, כי הסרת הסכין מעל השולחן נועדה להזכירנו, כי אסור להניף ברזל על אבני המזבח שבבית המקדש. מעתה, אפשר להבין שחז"ל תיקנו את הסרת הסכין מעל השולחן בסעודות יום חול בלבד, שיש מהן הנערכות ביום, שהוא זמן הראוי לבניית בית המקדש. ברם, כל סעודות השבת נערכות בזמן שאינו ראוי לבניין בית המקדש, ולא היה צורך בתזכורת זו.

הסרת הסכין לבקשת רחמים: בעל הלבוש כותב טעם נוסף להסרת הסכין מעל השולחן, כי אנו עושים זאת כסימן וכאות לבקשת רחמים, שלאחר "שזכינו להיות שולחנו כמזבח, כן יזכנו להאריך ימינו", שכפי שאת המזבח אין בונים מברזל המקצר ימיו של האדם, כן היהודי שזכה לקדש את אכילתו, יזכה להאריך את ימיו [בראשונים נאמר טעם נוסף להסרת הסכין בשעת ברכת המזון - ראה משנה ברורה שם].

הלחם שלם, קרבן ללא מום: נסיים בהשוואה נוספת בין המזבח לבין השולחן. בעל תורת חיים (סנהדרין קב) כותב, כי ההלכה (שולחן ערוך או"ח סי' קס"ז סעי' א') שמי שבידיו ככר שלם לא יפרסנו לפני ברכת המוציא, היא משום שהלחם הוא עיקר הסעודה ודומה לקרבן, ולפיכך עליו להיות שלם כקרבן בלי מום.

סדר נשים ומסכת יבמות

בסייעתא דשמיא מסיימים לומדי הדף היומי את סדר מועד, ופותרים בלימוד מסכת יבמות, המסכת הראשונה בסדר נשים.

"סדר נשים" הוא הסדר השלישי מששה סדרי משנה. מקומו בא אחר "סדר זרעים" - העוסק במאכלו של האדם שהוא חיותו וקיומו ומקומו בראש, ואחריו "סדר מועד" - העוסק בשבתות ובימים הטובים. "סדר נשים" עוסק בעניינים הקשורים למהלך חייו של האדם, ענייני אישות, והוא קודם ל"סדר נזיקין" המטפל בענייני ממונות וקניינים ובבעיות מזדמנות שבין אדם לחבירו. לדעת הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש למשנה), הוקדם "סדר נשים" ל"סדר נזיקין" מפני שגם בפרשת משפטים הוזכרו דיני נשים לפני דיני נזיקין.

סדר נשים הוא הקטן בין הסדרים במניין המסכתות שבו, והוא כולל שבע מסכתות: "יבמות" שעיקרה ענייני יבום וחליצה; "כתובות" שעיקרה ענייני כתובת אשה וזכויות וחובות בני הזוג זה לזה; "נדרים"

בעל "שאגת אריה" עצמו, לא חש כלל כי חסר לו דבר-מה, כה היה שקוע בלימודו. ביום מן הימים נכנס לביתו גדול דורו, הגאון רבי רפאל המבורג זצ"ל, וכאשר נוכח ברבי אריה לייב הסועד את ליבו בכף עץ מן ה"צלחת", הלא היא השקע שבשולחן, קפא על מקומו ונעמד דום. מעודו לא ראה עניות שכזו. ה"שאגת אריה" לא העלה על דעתו כי רבי רפאל נרעש בשל כך, ואמר לו: "רבי רפאל, אתן לך במתנה את כפות העץ, ובלבד שלא תעבור על לא תחמוד".

לימים הוצע לבעל "שאגת אריה", לכהן פאר כרבה של קהילת מיץ. כאשר הגיע עם בני משפחתו לעיר רבנותו, שחו ראשי הקהילה לרבים החדש, כי מנהגם מימים ימימה, להתקבץ בבית הרב ביום הבחור, ובני משפחת הרב מגישים לקהל החוגגים קפה ועוגיות.

הסכים ה"שאגת אריה" לכינוס זה, אך בני העיר, שידעו את עוני רבם ואת מחסורו, שיגרו לביתו קפה סוכר ועוגיות, כדי שהרבנית תגיש אותם כתקרובת לפני הנאספים.

בהגיע השעה היעודה, הסבו המכובדים בבית הרב, וסביבם בני הקהילה שנאספו מכל עבר לרגל המאורע המרגש. תוך זמן קצר, הובא מגש כוסות קפה מהביל אל השולחן, והנוכחים, התכבדו איש אחר איש ליטול כוס קפה וללגום ממנה, כמנהג המקום.

הראשון הצליח להסתיר את העוויות פניו, רעהו נשך את שפתיו, והשאר הביחו את כוסות הקפה מידיהם. הקפה היה מר. בלוגר סוכר.

כעבור זמן מה, סולקו כוסות הקפה, ואל השולחן הובאה התקרובת הבאה, מגש מלא ב... קוביות סוכר. התברר, כי הרבנית לא העלתה על דעתה שהסוכר משמש כחלק ממשקה הקפה. מעולם לא הורגלה למותרות מעין אלו. היא חשבה, כי לרגל האירוע הנכבד, הביאו אל ביתה קוביות סוכר כדי לחלקן לנאספים...

כל ימי חייה היא סבלה מעוני וממחסור, עד אשר סיגלה לעצמה צורת חיים זו, מתוך הכרה כי היא מקדישה את חייה עבור התורה הקדושה.

על מסירות נפש מופלאה של אשה אחרת, סיפר פעם הגאון רבי יוסף שלמה הכהנמן זצ"ל, מייסד ישיבת פנובויץ:

בוקר אחד, כך סיפר, בעודי ילד, התעוררנו, אני ושני אחי, ונוכחנו לדעת כי היום נאלץ להשאר בבית ולא נלך ל"חדר" כהרגלנו. שלג אירופאי כיסה את האדמה. אמנם היינו מורגלים להלך בשלג עם מגפיים, אך באותה תקופה היה בביתנו זוג מגפיים אחד בלבד, ואנחנו שלשה זאטוטים, כיצד נלך ל"חדר"?

כך חשבנו. אבל בסופו של דבר היינו גם היינו ב"חדר" באותו יום. שלשתנו.

אמי עליה השלום הורתה לאחי ללבוש את המגפיים, צררה בשקית את מנעליו, אחזה היטב בידו, ויצאה עמו אל הרוח הסוערת. פתייתי שלג חצופים נתקעו בפרצופם, היא הליטה בידה על פניו הקטנות, והמשיכה לצעוד במרץ, מושכת אותו אחריה. הולכים ל"חדר". לומדים תורה. יהיה מה שיהיה.

כאשר הגיעו אל ה"חדר", היא שפשפה מעט את עצמותיו, החליפה את מגפיו במנעלים שהביאה עמה בשקית, וחזרה בגפה לביתנו, כדי לקחת אותי ל"חדר", וחוזר חלילה, עד אשר שלשת ילדיה ישבו על ספסל הלימודים ולמדו תורה...

נסיים באמרתו השנונה של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, רבה של ירושלים, שנודע בפקחותו החדירה.

פעם שח לאחד ממקורביו, כי הוא כמעט בטוח שיזכה לשבת בגן עדן, והוא אף הסביר את עצמו בטוב-טעם. ראה, רעייתי הרי משלחת אותי מן הבית לבית הכנסת השכם בבוקר. היא אינה יודעת, אם אני לומד היטב אם לא. היא מצידה, הקדישה את כל יומה, למען לימוד התורה.

כאשר גיע יומה לעמוד בפני בית דין של מעלה, יובילוה לגן עדן ויושיבוה על כסא מלכים, הרי איפשרה לבעלה ללמוד תורה.

שעיקרה ענייני נדרים והפרתם; "נזיר" שעיקרה ענייני קבלת נזירות, קורבנותיה ודיניה; "סוטה" שעיקרה דיני סוטה והשקאתה; "גיטין" שעיקרה ענייני גירושין; "קידושין" שעיקרה דיני קניין אשה לבעלה. מסכת נדרים נקבעה בסדר זה עקב זאת שחלק נכבד ממנה עוסק בהפרת נדרי אשה ובת על ידי אב ובעל (הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה). מסכת נזיר נקבעה בסדר נשים אגב מסכת נדרים, לפי שגם היא בנדר באה, או אגב מסכת סוטה שכן "הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין" (ראה בגמרא נזיר ב/א וסוטה ב/א ובתוס' שם ושם המבחינים בין הטעמים לקביעת המסכתות בסדר נשים לבין הטעמים הקובעים את סדר המסכתות בתוך סדר נשים).

סידור המסכתות בסדר נשים כך הוא: יבמות. כתובות. נדרים. נזיר. סוטה. גיטין. קידושין [אגב, לדעת הרמב"ם והמאירי, מקום מסכת סוטה הוא בין גיטין לקידושין, אבל התוספות יום טוב בריש סוטה תמה על כך שכן הסידור האמור משתמע מהגמרא]. מעניין לציין, כי בעבר סדר המסכתות בש"ס הנדפסים היה: יבמות. כתובות. גיטין. קידושין. נדרים. נזיר. סוטה. וכך היה גם סדר הלימוד בדף היומי במחזור הראשון (ראה על כך בשו"ת אבני חפץ סימן נ"ג).

סדר זה נראה תמוה, ואכן, המאירי כותב כי בימי הגאונים, כאשר סידרו את המסכתות מחדש לפי סדר לימודן בישיבות קבעו כך: קידושין. כתובות. גיטין. יבמות. סוטה. נזיר. נדרים. נדה [- שצורפה לסדר זה עקב זאת שסדר טהרות, בה מקומה, לא היה נלמד אז]. ברם הראשונים והאחרונים נתנו טעמים שונים לקביעת סדר זה דוקא.

טעמים אחדים כתבו הראשונים, מדוע מסכת יבמות סודרה בתחילת סדר נשים.

תוספות ישנים (דף ב/א) מנמקים, כי סדר נשים פותח במסכת יבמות מאחר שמצוות יבום נזכרת ראשונה בתורה מבין מצוות אישות, שהרי בפרשת וישב כבר מובא עניין יבומה של תמר, כלת יהודה, לאחר שהתאלמנה. זאת, ועוד: מסכת יבמות אוצרת בחובה את עיקר הלכות איסורי ביאה ולפיכך ראוי להציבה בתחילת סדר נשים, העוסק בדיני אישות, ואחר כך ללמוד דיני גיטין וקידושין.

טעם נוסף כתבו הראשונים, כי מסכת יבמות עוסקת בפורענות - מות הבעל בלא זרע, ולפיכך סמכה רבינו הקדוש למסכת מועד קטן, המסיימת את סדר מועד בדיני אבלות (תוספות הרא"ש ותוספות ישנים דף ב/א, תוספות מועד קטן דף כח/ב, ד"ה ובלע המות. ראשונים אלה נוקטים כי מסכת מועד קטן הינה האחרונה בסדר מועד, ברם הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשנה, ד"ה והחלק השישי, כותב כי מסכת חגיגה היא האחרונה בסדר מועד. כשיטתו סידרו המדפיסים את מסכת חגיגה אחר מועד קטן).

מבוא למסכת יבמות

חמשת הנושאים העיקריים של מסכת יבמות

בהקדמתו למסכת יבמות מפרט המאירי את חמשת הנושאים העיקריים בהם עוסקת מסכת יבמות.

א. דיני יבום וחליצה.

ב. הלכות מיאון.

ג. סוג העדות שאפשר לקבוע על פיה כי בעלה של אשה מת והיא רשאית להנשא.

ד. איסורי אישות מחמת קורבה; מחמת פסול יוחסין; מחמת חשד זנות.

ה. האסורים באכילת תרומה.

פרשת יבום

בראש ובראשונה עוסקת מסכת יבמות במצוות היבום לפרטיה.

במות אדם בלא זרע, חלה מצוות יבום - על אחד מאחיו מן האב מוטלת חובה ליבם את אלמנת אחיו המת, כדי "להקים זרע לאחיו". אם נותרו אלמנות אחדות, ייבם אחת מהן. האלמנה אסורה להנשא לאחרים, עד היבום או החליצה.

שורש המילה "יבם": שורש המילה "יבם" מלשון בניין, על שם שהאח "בונה" את בית אחיו, על ידי יבומו את אלמנתו (פסיקתא זוטרותא בראשית לח/ח), ומכאן מכונה אחי המת - "יבם" וברבים "יבמים", ואשת המת מכונה "יבמה" וברבים "יבמות". בהשאלה, "יבם" ו"יבמה" הם כיוונים של כל גיס וגיסה - אשת אחיו.

בטעם מצוות יבום כתבו הראשונים (ראה ריקנאטי בראשית לח/ח וראה גם ערוך לנר יבמות קכב/ב), כי בשרשה היא מצוות "חסד", כי בכך קיימת תועלת גדולה לנשמת האח שנפטר בלא להותיר אחריו זרע. הרמב"ן כותב (שם): "והוא סוד גדול מסודות התורה בתולדות האדם".

מצוות חליצה

הורתה תורה כי אם ממאן היבם ליבם את היבמה, היא חולצת את נעלו מעל רגלו הימנית, בפני בית דין. עם קיום החליצה היבמה מותרת להנשא לכל אדם. פרטים רבים כרוכים במצוות חליצה, המפורטים בפרק השנים עשר - "מצוות חליצה" ובספרי הפוסקים.

אף על פי שהיבמה היא זו שמבצעת את מעשה החליצה, שגרת לשון התלמוד במקומות רבים: "החולץ ליבמתו", כביכול, היבם הוא המבצע את מעשה החליצה. אמת היא, כי היבם מסייע גם כן במעשה החליצה (תוספות יו"ט לקמן פרק י"ב משנה ד, בשם ראשונים), אך את עיקרו מבצעת היבמה. במסכת יומא (דף סז/ב) מונה הגמרא את מצוות החליצה בין המצוות שטעמן אינו ידוע, כגון, מצוות 'טהרת המצורע', 'שעיר המשתלח', ועוד. עם זאת, הקדמונים כתבו בדבר מצוות חליצה (הגהות מימוניות,

כאשר יגיע יומי לעמוד לפני בית דין של מעלה, איני יודע מה יפסקו לי בגין לימוד התורה שלי... אבל, אני בטוח שאזכה לשבת בגן עדן. שכן, טענה בריאה לי בפני: "אמנם, אין מגיע לי גן עדן בזכות לימוד התורה שלי, אך רעייתך הרי מקבלת גן עדן בגיני - כלום איני זכאי לדמי תיווך?..."

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כו/א הכתוב עשאו כולן חברים

אחדות - ברגלים ובמועדים

נאמר כאן שברגל, בו נאספים כל העם, נטהרים עמי הארץ מטומאתם.

פרי זה של האחדות, דרש הגאון רבי אליהו ברוך פרלמן זצ"ל מירושלים, הוא זה שמחמתו הוסיף הקב"ה עוד יום אחד על חג הסוכות מפני "קשה עלי פרידתכם". כלומר, קשה עלי הפרדתכם זה מזה... (טל תורה החדש).

דף כו/ב כל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים

מה היתה הבעיה בנדבת המשכן?

במדרש נאמר שמשם רבינו ע"ה שאל את הקב"ה מה לעשות עם הנותן מנדבת המשכן.

לכאורה, תמה האדמו"ר רבי אברהם מרדכי מגור זצ"ל, יכלו לעשות כלים נוספים, כאמור כאן: [כאשר יישב מי שיישב כי מדובר שכבר עשו שניים ושלישיים, דחאו רבי אברהם מרדכי, שיכלו לעשות יותר משלש].

חזר ויישב: את הפסוק "לחשוב מחשבות", הנאמר בבצלאל, פירש החידושי הרי"ם, שידע בצלאל למה כל אחד ייעד את תרומתו, וכיון שנאמר שאין לשנות מדעת הנותן (ראה ש"ך יו"ד צכט - יא) לא יכלו לעשות כלים שניים ושלישיים, שלא לכך התכוונו.

דף כו/א הכתוב עשאו כולם חברים

"חברים כל ישראל ונאמר אמן"

בברכת החודש אנו מתפללים על הגאולה, "מי שעשה ניסים לאבותינו... הוא יגאל אותנו בקרוב" ומסיימים, "חברים כל ישראל, ונאמר אמן".

בדרך הדרש יש אומרים, כי מאחר שמתפללים על הגאולה, אזי בבוא הגאולה יחשבו כולם "חברים", כי הכל יעלו לרגל לבית המקדש, ובזמן הרגל עשאו הכתוב כולם "חברים" לעניין טומאה...

דף כז/א סלמנדרא

לשם מה כתבו בעלי התוספות

מהי סלמנדרא?

בעלי התוספות על אתר העירו שה"סלמנדרא" היא תרגום של 'עכבר'.

לשם מה כתבו זאת?

אחרונים רבים כיוונו לפירוש אחד: לבעלי התוספות הוקשה על האמור בגמרא בהמשך, כי במזבח הזהב לא שלטה אש. לכאורה, מניין שלא שלטה בו אש? שמה סכוהו בסלמנדרא!?

חזרו ויישבו: הסלמנדרא, בעל חי טמא הוא, עכבר, ואין מכניסים ממנו למקדש... (שרשרת זהב, ועוד).

דף כז/א ת"ח שכל גופן אש דכתיב הלא כה דברי כאש נאם ה'

ישראל ואורייתא

הפסוק מלמד שהתורה אש היא, אולם לכך לא הוצרכו לראיות שתלמידי חכמים אף הם עצמם אש, שכן, פשוט הוא שתורתם והם חד הוא, ואם התורה אש, אף הם כך. לומד התורה והתורה עצמה

הדף היומי

חגיגה כ"ה- יבמות ה'

ג'-ט' אדר ב'

הלכות יבום פרק ד' הלכה ח' בשם בה"ג: "שכך אמר הקב"ה למשה: אמור ליבם שלא ירצה לייבם - רשע! בגופך היית יכול לקיים ומאנת, לפיכך תחלוץ מנעלך כאבל וכמנודה שזרעם להיות יחפים, ומטיפה סרוחה שבגופך היית יכול לקיים לאחיך זרע, לכך וירקה בפניו טיפה סרוחה" [כמובן, מצוות חליצה תקפה גם במקום בו טעם זה אינו שייך, כגון, במקרים שיש מצווה לחלוץ דווקא ולא לייבם]. ראוי לציין, כי אם היבמה אינה רוצה להנשא לאחר, אין חובה לקיים מצוות חליצה, אך מצד גמילות חסד עם נשמת הנפטר, ראוי לעשות כן (ראה שו"ת חתם סופר אבהע"ז ח"ב סימן פ"ה, וע"ע באנציקלופדיה תלמודית ערך חליצה אות א').

ענייני המסכת

ענייני היבום והחליצה שבמסכת פזורים על פני פרקים רבים. בחמשת הפרקים הראשונים של המסכת פרושים הכללים הקובעים מי חולץ ומי מייבם ומתי. נושא מרכזי וחשוב במסכת יבמות הוא נושא ה'צרות' שבו מתחילה המסכת, והוא מתפרס על פני כל הפרק הראשון. יש ואשת המת אסורה ליבם, כגון, שהיא בתו. כלומר, המת נשא את בת אחיו. במקרה זה, אף אם יש למת אשה נוספת - שתיהן אינן מתייבמות, גם בעלת האיסור, וגם צרתה. מדין זה מסתעפים פרטים רבים ומגוונים המתלבנים בפרק א'. בפרק השני נלמד, בין היתר, מי נקרא "אח" ומי נקרא "בן" לעניין מצוות יבום, שהרי אדם שהותיר אחריו בנים, אלמנתו אינה מתייבמת; מקרים שונים של ספק, בעטיו יש צורך לחלוץ ליותר מיבמה אחת; על מי מן האחים מוטל לכתחילה לייבם; איסורי נישואין; "שניות" - איסורי אישות מדרבנן, ועוד. הפרק השלישי, כמו גם החמישי, מתייחס להשלכות ה"מאמר" - קידושין מיוחדים בין יבם ליבמה בלבד, ולדינה של "בעלת גט", שהיא יבמה שהיבם נתן לה גט, שאף על פי שמן התורה אין בו ממש, כי עדיין אינה אשתו, בכל זאת תקנו חכמים שיש לו השלכות לעניין היבום. בפרק זה יש גם סוגיות מסתעפות, כגון גדרי "אין איסור חל על איסור". ענייני הממונות התלויים ביבום כמו כתובת היבמה, נכסי המת שדינם לעבור אל היבם ועוד - מתבררים בין השאר בפרק ד', פרק החולץ. דיני היבום עצמו מבוארים בתחילת פרק שישי.

החליצה, על דיניה הרבים, מתוארת בפירוט רב בפרק "מצות חליצה" - פרק י"ב. הכללים על פיהם קובעים מי חולץ ומי מייבם ואימתי, מבוארים בחמשת הפרקים הראשונים. מלבד ענייני יבום וחליצה מתבארים במסכתנו גם נושאים אלה: מיאון. אשה שנישאה בקטנותה על ידי אמה ואחיה, יוצאת מבעלה במיאון בלבד, ללא גט. דיני עגונות. נושא מורכב ביותר, ידון בפרקים י', ט"ו וט"ז. בפרקים הללו גם נידונים דיני הנאמנות והבירורים על אודות מות בעל לעניין התרת אשתו. סוגיות אלו משמשות כבסיס ומקור בדיוני הפוסקים לדורותיהם, במקרים של אנשים שאבדו או נהרגו ואין הוכחות ברורות כי מתו. איסורי אישות. במסכת נתבארו גם פרטים רבים לגבי האסורים והמותרים לבוא בקהל, והם מפוזרים בפרקים שונים; א', ב', ד', ח', ט'. אכילת תרומה. נושא נוסף הוא המותרים והאסורים באכילת תרומה, כמו בת כהן, אשת כהן, עבד של כהן, כהן ערל, ועוד (בפרקים ז' ו-ח).

- דבר אחד הוא, ואין צריך ראיות לכך... (ממדבר מתנה).
דף ב/א חמש עשרה נשים
פתיחות הסדרים
במדרש פליאה נאמר: "ששים המה מלכות - כנגד שישים מסכתות, ושמונים פלגשים - כנגד פתיחות".
כך מבארים בשם הרבי רבי העשיל: סדר זרעים מתחיל באות "מם" "מאימת", מועד באות "וד" "יציאות השבת", סדר נשים באות "חית" "חמש עשרה נשים", נזיקין באות "אלף" "ארבעה אבות נזיקין", קדשים באות "כף" "כל הזבחים", וטהרות באות "אלף" "אבות הטומאות". הגימטריה של אותיות אלו: מ, י, ה, א, כ, א, היא שמונים. שמונים פתיחות...
דף ד/א לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך
גמלתהו טוב - דרשה צמר ופשתים
כך פירש המנחת אלעזר את הפסוקים "גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה, דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה".
כידוע האיסורים - מצוות לא תעשה, רבים מהמצוות - מצוות עשה. נמצא לכאורה, שהאדם יכול להכשל יותר מאשר לקיים. מאידך, הרמב"ן כותב, כי עשה דוחה לא תעשה מפני שהוא גדול ממנו ושכרו רב יותר ונמצא שהשכר רב מההפסד. זהו שאומר הכתוב: "גמלתהו" התורה "טוב ולא רע כל ימי חייה". וכיצד? הלא האיסורים רבים יותר? "דרשה צמר ופשתים", דרשה סמוכים משעטנז וציצית ולמדה שמצוות עשה אף שהן מועטות שכן רב יותר...

צעילוי נשמת

הר"ר **אהרון וינברג** ז"ל
ב"ר גרשון ז"ל נלב"ע ז' באדר ב' תשל"ג
והר"ר **דוד זאב וולקן** ז"ל
ב"ר דב צבי ז"ל נלב"ע ז' באדר תשס"ו
תנצב"ה
הונצחו ע"י ידידנו
הר"ר **מנחם וינברג** שיחי - בני ברק

לעילוי נשמת
הרב ר' **שמואל אליעזרי** זצ"ל
ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ג' באדר תשנ"א
והרבנית מרת **בתיה אליעזרי** ע"ה
ב"ר ישראל זאב הלוי איש הורוויץ זצ"ל
נלב"ע ז' בניסן תשמ"ח **תנצב"ה**
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **אורי פייביש טאובר** ז"ל
ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ז' באדר ב' תשל"ל
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידנו
משפ' **פרידר** שיחיו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת
הר"ר **יהודה אריה מרגלית** ז"ל
נלב"ע ד' באדר תרפ"ו
ומרת **מרים מרגלית** ע"ה
תנצב"ה
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו